



NORMKRITISK SKOLA

Alla våra 29 filmer och vårt metodmaterial, är baserat på vad styrdokumentet föreskriver i det ämne som du undervisar i. Poängen är att göra det enklare och roligare för dig och dina kollegor att jobba ämnesintegrerat och ämnesövergripande med sexualitets- och identitetsfrågor. Här får du en introduktion i normkritik!

Sexualitet och identitet är en del av skolans helhet.

Skolreformen från 2011 har möjliggjort att du och dina kollegor läroplansbaserat kan arbeta tillsammans med sexualitet, samlevnad och identitet. Att både jobba ämnesintegrerat och ämnesövergripande ger eleverna en bättre helhetsbild av ämnet då lärare med olika kompetenser håller i undervisningen. Något som också forskning visat på är det mest effektiva arbetssättet. Även skollagen är tydlig med att ingen ska bli utsatt för sexism, homofobi eller transfobi och ett normkritiskt arbetsätt är en självklar del i det förebyggande arbetet.

Fyra principer i din undervisning

Positiv: Utgångspunkten i undervisningen ska vara positiv syn på sexualitet och att bejaka ungdomars nyfikenhet. Tänk möjlighetsfokus istället för problemfokus. Arbeta hellre för jämlika relationer eller för säkrare sex, istället för att arbeta med "emot-perspektiv"; emot könssjukdomar och sexuella trakasserier.

Kontinuerlig: Det är positivt för elevernas kunskapsinhämtande om undervisningen kring sexualitet, samlevnad och identitet är ett återkommande inslag över terminen såväl som över hela skoltiden. Temadagar är populärt och kan bli ett roligt och schemabrytande inslag, men temadagarna kan inte användas istället för den återkommande, ämnesintegrerade och ämnesövergripande undervisningen

Interaktiv: Undervisningen kring sexualitet och identitet sker bäst interaktivt genom att ge plats åt samtal, diskussion, analyser och kreativa processer i klassrummet. Eleverna behöver grundläggande fakta för att sedan analysera, debattera, reflektera och göra kunskapen till sin egen.

Verklighetsbaserad: Forskning inom sex- och samlevnadsundervisning visar att undervisning som utgår från elevernas verklighet är mest effektiv. Gör gärna en enkätundersökning och låt eleverna bestämma vad de vill jobba med och hur. Gör förslag på temaområden och låt eleverna anonymt kryssa för de områden som känns mest spännande och aktuella.

Normkritisk pedagogik

På tal om 6 utgår ifrån normkritisk pedagogik som har som mål att synliggöra och ifrågasätta begränsande normer samt att förebygga diskriminering. En norm kan betraktas som en oskriven regel, det som vi i vardagen uppfattar som önskvärt och förväntat. Normer kan skapa en vi- och dom-känsla som kan ofta resulterar i utanförskap, verbala trakasserier och ibland till och med våld.

Att arbeta normkritiskt görs i tre enkla steg, där fokus läggs på själva normen och vad följderna blir att bryta mot den.

1. Att synliggöra att normer finns
2. Att undersöka vilka följder normerna får om vi bryter mot dom
3. Att aktivt utmana och ifrågasätta normen. Om tredje steget uteblir riskerar normen att befästa istället för att förändras.

På tal om 6 vill uppmana dig till att reflektera över hur du i din undervisning talar om sexuell läggning, funktion och relationer. Rannsaka dig själv och de läromedel du använder dig av, tänk kritiskt och ifrågasätt de budskap som förmedlas. Lyft sexualitet - och identitetsfrågor i kollegiet, ta er tid att samtala och diskutera kring vad som kan förändras och bli bättre. Hur syns heteronormen på min skola och i min undervisning? Vilka antaganden gör jag om ungdomarna jag möter? Vad skulle det få för konsekvenser att ifrågasätta och bryta mot begränsande normer och ideal? Vilket handlingsutrymme har jag och vilket handlingsutrymme har ungdomarna?

Vi människor är sällan bara vår sexuella läggning, könsuttryck, etnicitet, kön eller funktionsförmåga. Vi är en kombination av allt detta och mycket mer. Vi kan både vara normbrytare och normuppfyllare på samma gång och detta varierar beroende på situation och perspektiv.

Att jobba normkritiskt är ett arbete utan slut, ett ständigt arbete att reflektera över och samtala om.

Frågor till dig som lärare

- Varför är normkritik viktigt i mitt arbete?
- Vad behöver jag mer kunskap om?

- Hur vill jag jobba med normkritik om en månad och om ett år?

Frågor att lyfta i arbetslaget

- Varför är normkritik viktigt i vårt arbete?
- Vad kan vi åstadkomma för förändringar och förbättringar genom att jobba normkritiskt?
- Hur ser kompetensen ut i kollegiet, hur kan vi lära av varandra?
- Ämnesövergripande arbete: Hur ska detta se ut och planeras? Hur underlättar och möjliggör vi dessa arbetsprocesser?

Normkritisk pedagogik i motsats till toleranspedagogik

På tal om 6 använder inte orden "tolerera" eller "tolerans". Att tolerera betyder att acceptera något som en egentligen inte tycker om eller att ha överseende med personens avvikelse, att personen är okej fast hen är bögf/flata/transperson/funktionsnedsatt.

Normkritisk pedagogik och toleranspedagogik skiljer sig på flera sätt, och främst utifrån var fokus läggs. Toleranspedagogik fokuserar i första hand på att skapa tolerans för normbrytaren istället för att problematisera normen som begränsar människor. Den normkritiska pedagogiken fokuserar i stället på att synliggöra och ifrågasätta normer som delar upp människor och ger vissa människor privilegierade positioner som normuppfyllare. Att arbeta med normer kan vara lite svårt och kännas skuldtyngt för den som sitter på en privilegierad position som normuppfyllare. Men det handlar inte om att skuldbelägga någon, utan att tillsammans skapa ett samhälle där ingen av oss behöver leva efter begränsande normer.

Att bemöta frågor, provokationer och privatliv

När du pratar om sexualitet och identitet kan det komma upp frågor eller uttalande som kan kännas svåra, obehagliga eller vara av kränkande karaktär. Dessa frågor eller kommentarer kan vara svåra att bemöta men dessa tillfällen rymmer också potential då elevernas föreställningar och fördomar kan konfronteras och utmanas.

Om det i någon situation skulle komma upp exempelvis homofobiska eller sexistiska uttalanden i diskussioner eller samtal i klassen är det viktigt att du reagerar. Fråga hur hen tänker och menar med det hen säger? Låt eleven själv se att argumenten är ihåliga och ställ motfrågor om det behövs. Markera tydligt att det inte är tillåtet med kränkningar i skolan, vare sig under lektionstid eller under raster.

Om någon elev ställer frågor som rör ditt privatliv eller talar om din sexualitet är ofta det bästa sättet att säga det rakt ut. "Det är inte okej för mig att talar om ... för att ..." Lägg gärna också till att undervisning kring sexualitetsfrågor handlar om sexualitet och identitet generellt och inte om privata erfarenheter. Eleverna har ingen rätt att få veta saker om ditt privatliv, lika lite som de ska berätta om sitt på lektionerna.

Tjej- och killgrupper

I På tal om 6:s metodmaterial kommer vi inte rekommendera att arbeta med tjej- och killgrupper. Genom att arbeta med könsspecifika grupper riskerar du att cementera föreställningar om flickor respektive pojkar och könens olikheter. Likaså kan denna uppdelning bli problematisk för elever som inte upplever att det självupplevda könet stämmer överens med det biologiska. Om du ändå väljer att dela upp klassen efter kön var då noga med att inga kunskaper blir exklusiva för någon grupp och att transpersoner inkluderas.

Det kan dock finnas situationer då biologiskt könsbaserade grupper kan behövas, exempelvis kan djupt religiösa elever föredra att tala om sexualitet i könssegregerade grupper eller om någon grupp dominerar starkt kan det vara idé att dela upp klassen. Men ställ dig frågan om den könsbaserade indelningen sker på grund av att du som person har föreställningar kring kön och sexualitet eller om det verkligen finns fog för indelningen i undervisningen.

Att skapa en öppnare skola

Som lärare är det du som bestämmer och styr undervisningen, du kan välja att belysa och utmana normer och strukturer som begränsar eleverna i din undervisning. Att arbeta inkluderande med normkritisk pedagogik behöver inte vara vare sig svårt eller tidskrävande och är dessutom ett tydligt steg i arbetet mot diskriminering. Här kommer några tips på hur du kan börja jobba och tänka;

- Förutsätt att en eller ett par personer i klassen inte identifierar sig som heterosexuell, att någon person inte känner sig bekväm i sitt biologiska kön, att många elever inte lever i en klassisk kärnfamilj, att alla inte vill leva i monogam tvåsamhet och att det finns personer med både synliga och osynliga funktionsnedsättningar. Genom att tänka på det här viset kommer du som lärare ha lättare att adressera alla i klassen.
- Säg partner istället för pojk-/flickvän.
- I enkäter där kategorierna "tjej" och "kille" finns med, lägg även till alternativa kategorier som "vet ej/vill ej definiera" och ett öppet alternativ där man själv får fylla i det som passar. På så vis exkluderas inte transpersoner.
- När sex och säkrare sex diskuteras i skolan ska olika sexuella praktiker och hur säkrare sex kan praktiseras tas upp på likvärdigt vis. Ett sätt är att fokusera på smittspridning via slemhinnekontakt, då tar vi fokus från vem som har sex med vem till hur smitta sprids, oavsett sexuell praktik och oavsett om det är samkönat sex eller olikkönat.
- Se till att det finns könsneutrala toaletter så att en inte måste välja mellan tjej- eller killtoan.
- Ge eleverna tid och verktyg till att analysera sin egen vardag. Vilka normer faller jag inom eller utanför? Hur rapporterar nyhetsmedier om olika grupper? Hur framställs män och kvinnor i populärkultur? Vilka kroppsideal är det som syns i modemagasinen?
- Använd vanligt och mindre vanligt. Då slipper du använda ord som " normalt " och " naturligt " som lätt förstärker normer.
- Fråga eleverna vilket pronomen de föredrar att bli kallade: hon, hen eller han. På så sätt

visar du att du inte tar någons könsidentitet för given.

- I enkäter och liknande där kategorierna tjej/kille finns med, ha då alltid med ett tredje alternativ annat/vet ej och ge ett öppet svar där en själv kan skriva hur en definierar sig.
- Använd dig av ett rättighetsperspektiv för att undvika stereotyper av "andra kulturer" eller "religiösa grupper när hedersproblematik diskuteras. Hänvisa gärna till mänskliga rättigheter och konventioner.
- Jobba efter "Varför- säga-så- strategi" och inte "Säg- inte- så- strategi". Om en elev säger "hå", ifrågasätt då elevens ordval och låt hen komma till insikt varför ordet inte ska användas, istället för att säga "Att sådant språk inte hör hemma i skolan". Agera alltid när du hör en kränkning, kränkningar är aldrig "på skoj".
- Betona likheter mellan män och kvinnor, kroppar såväl som egenskaper.
- Låt "Plan mot diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling" bli ett levande dokument som såväl rektor, lärare och elever arbetar aktivt med.

Sidan uppdaterades senast 9 maj 2014

Frågor? Hör av dig till: info@patalom6.se